

Johanne Fredriksen Ullestad

Ansvarsfordeling i "det tredje skiftet"

En kvalitativ studie av kvinners opplevelser rundt likestilling i hjemmet.

Bacheloroppgave i Bachelor i Sosiologi

Veileder: Elin Kvande

Mai 2019

Johanne Fredriksen Ullestad

Ansvarsfordeling i "det tredje skiftet"

En kvalitativ studie av kvinners opplevelser rundt likestilling i hjemmet.

Bacheloroppgave i Bachelor i Sosiologi
Veileder: Elin Kvande
Mai 2019

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap

Innholdsfortegnelse

1. INNLEDNING	2
2. TIDLIGERE FORSKNING OG TEORI	3
2.1 TIDSSTUDIER PÅ HUSARBEID OG OMSORGSARBEID.....	3
2.2 ”DET ANDRE- OG TREDJE SKIFTET”	5
2.3 OPPSUMMERING	7
3. METODE.....	8
3.1 VALG AV METODE	8
3.2 KVALITATIVT DYBDEINTERVJU	9
3.3 UTFORMING AV INTERVJUGUIDE.....	9
3.4 UTVALGSPROSESS	10
3.5 GJENNOMFØRING AV INTERVJUER	11
4. ANALYSE	11
4.1 MATLAGING OG HANDLING AV MAT	11
4.2 RYDDING OG VASKING AV HUS OG KLÆR	13
4.3 BARNEOMSORG	15
4.4 KOORDINERING OG OVERBLIKK.....	16
4.5 VEDLIKEHOLDSARBEID.....	18
5. DISKUSJON.....	19
5.1 FORDELINGEN AV PRAKTISKE ARBEIDSOPPGAVER I HJEMMET	19
5.2 ANSVARFORDELING OG KOORDINERING	20
6. AVSLUTNING	24
LITTERATURLISTE.....	26
VEDLEGG	28

1. Innledning

År etter år blir Norge kåret til et av de mest likestilte landene i verden. Ifølge likestillingsbarometeret gjennomført av World Economic Forum i 2018 kom Norge på andreplass, kun bak Island (World Economic Forum, 2018). Spesielt med innføringen av ”fedrekvoten” i 1993, en omsorgspermisjon som var reservert fedre og som Norge var det første landet til å innføre, har Norge markert seg som et likestilt land (Brandth & Kvande, 2013).

En kontekstuell tilnærming som støttes av flere studier viser at menn generelt bruker mer tid til husarbeid og barneomsorg i land med høy kvinnelig yrkesdeltakelse, og en politikk rettet mot at far skal delta i hjemmet, enn i andre land. Gjennom en slik type familiepolitikk introduserte staten et verktøy for å skape en ”omsørgende” og deltakende far. Kvotens målsetting var både å styrke relasjonen mellom far og barn, i tillegg til å bidra til økt likestilling mellom mor og far i arbeidslivet og i omsorgsarbeidet. Resultatet viser at fedrekvoten har bidratt til at far tar mer permisjon, og at foreldre dermed får en likere deling av barneomsorgen (Brandth & Kvande, 2013). Kvoten har også trolig endret samfunnsmessige holdninger til menns omsorgs- og forsørgeransvar, som igjen kan medføre at flere fedre involverer seg mer i hjemmet. I tillegg kan kvoten ha endret mødres tiltro til fars omsorgskompetanse når han har vært hjemme med barna i en periode. Dermed kan hun lettere overlate mer av barneomsorgen til mannen også etter at han er ferdig med permisjonen (Kitterød, 2013). I en svensk studie gjort av Haas og Hwang (1999) kommer de fram til at fedre som tar lang foreldrepermisjon i ettertid har vært mer engasjert i familiearbeidet, og har kortere arbeidstid enn fedre som tar kortere, eller ingen, foreldrepermisjon.

Det har uten tvil skjedd en utvikling i fars deltakelse i husarbeidet og barneomsorgen, og dermed også innen likestillingen. Derfor lurer jeg på hvordan mødre i dag opplever arbeidsdelingen i hjemmet, når det gjelder husarbeid og omsorgsarbeid. Målet med denne oppgaven er å se nærmere på likestillingen i hjemmet. Hvordan fordeler gifte eller samboende par de ulike oppgavene som skal gjøres i hjemmet? Jeg har vært interessert i å se på både de praktiske husarbeidsoppgavene som vasking, matlaging og planlegging, men også på barneomsorgsoppgavene; alt som omhandler barna. I tillegg vil jeg finne ut av hvem som har koordineringsansvaret, og har overblikket over alt som må gjøres i hjemmet.

Jeg ville finne ut hvordan mødrene i husholdninger opplever arbeidsdelingen, og høre deres personlige erfaringer rundt hverdagen; om oppgavene som inngår i hverdagen og hvordan ansvarfordelingen er i hjemmet. Problemstillingen min er dermed:

”Hvordan opplever mødre arbeidsdelingen i hjemmet?”.

For å besvare denne problemstillingen skal jeg først se på tidligere forskning av Ragni Hege Kitterød om temaet. I tillegg skal jeg se nærmere på en tidsundersøkelse som er gjennomført av Statistisk sentralbyrå (SSB). Denne undersøkelsen tar for seg tidsbruken til mødre og fedre når det gjelder inntektsarbeid, husholdningsarbeid, og endringene som har skjedd i perioden 1970-2010.

Så skal jeg se på sosiologen Arlie Hochschilds teorier om ”det andre skiftet” og ”det tredje skiftet”. Disse teoriene ser på hvordan kvinnen har flere arbeidsskift i hverdagen med oppgaver som forventes at blir gjort. Videre skal jeg se på Kristine Warhuus Smeby sin doktoravhandling ”Likestilling i det tredje skiftet?”, hvor hun blant annet anvender Hochschild teori om ”det tredje skiftet”, og bruker den i forskning om norske småbarnsforeldre.

Deretter følger metodekapittelet, der jeg forteller om valg av metode, informantrekruttering, utforming av intervjuguide, og utførelse av intervju. I analysekapittelet presenterer jeg hovedfunnene mine, hvor kapittelet deles opp etter ulike temaer som blant annet mat, vasking og planlegging. Her presenteres sitater fra informantene som belyser temaet. I diskusjonskapittelet anvender jeg teorikapittelet til å diskutere funnene mine, i tillegg til å diskutere problemstillingen. Avslutningsvis skal jeg oppsummere og trekke tråder mellom hovedfunnene mine og problemstillingen.

2. Tidligere forskning og teori

2.1 Tidsstudier på husarbeid og omsorgsarbeid

I boken ”Fedrekvoten”, tar Ragni Hege Kitterød for seg flere hovedtyper for familiearbeid. Den første er ”husarbeid”, som omfatter matlagning, oppvask, rydding, rengjøring, vask og stell av tøy og liknende. ”Vedlikeholdsarbeid” omfatter stell i hage, oppussing, reparasjoner

og stell av kjæledyr. ”Omsorgsarbeid” omfatter omsorg for barn, som pass og stell, følging og henting, lek, samtaler, høytlesning og annet. ”Kjøp av varer og tjenester” innebærer innkjøp av varer, legebesøk, besøk på andre offentlige kontorer og liknende (Kitterød, 2013).

Fra perioden 1970 til 2010 gjennomførte Statistisk sentralbyrå (SSB) en tidsundersøkelse hvor de så på tidsbruken mor og far brukte til inntektsgivende- og husholdningsarbeid. Konkret så de på gjennomsnittstiden de brukte per dag på de ulike arbeidsoppgavene. I undersøkelsen skiller de blant annet mellom husarbeid, vedlikeholdsarbeid og omsorg for barn (Kitterød & Rønsen, 2013) .

Tabell 3.3. Tid brukt til inntektsgivende arbeid og husholdsarbeid blant gifte/samboende fedre og mødre med yngste barn 0-14 år. Gjennomsnitt per dag, timer og minutter. 1970-2010

	Fedre					Mødre				
	1970	1980	1990	2000	2010	1970	1980	1990	2000	2010
Inntektsgivende arbeid	6.14	5.49	5.35	5.32	5.16	1.18	2.02	2.31	3.12	3.42
Husholdsarbeid totalt	2.31	2.51	3.10	3.22	3.50	7.25	6.12	5.56	5.12	5.18
Husarbeid	0.35	0.44	0.44	0.55	1.04	5.00	3.29	2.42	2.07	2.03
Vedlikeholdsarbeid	0.46	0.40	0.34	0.38	0.41	0.12	0.14	0.15	0.14	0.18
Omsorg for barn	0.23	0.40	0.58	0.50	1.03	1.20	1.35	2.00	1.38	1.43
Annet husholdsarbeid	0.47	0.48	0.54	0.59	1.02	0.53	0.54	1.00	1.13	1.15
Antall observasjoner	1 297	1 100	812	805	885	1 405	1 195	1 028	826	909

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabellen viser at fedre brukte betydelig mindre tid til inntektsgivende arbeid i 2010 enn det de gjennomsnittlig gjorde i 1970. I gjennomsnitt brukte fedre i 1970 seks timer og fjorten minutter på yrkesarbeid, mens i 2010 brukte fedre fem timer og seksten minutter. Fedre brukte i 2010 omtrent en time mindre per dag til inntektsgivende arbeid enn fedre i 1970. I motsetning har mødres gjennomsnittlige tidsbruk på inntektsgivende arbeid økt fra en time og atten minutter i 1970 til tre timer og førtito minutter i 2010. Dette viser at det har skjedd en endring når det gjelder forsørgerrollen, hvor mor gjerne tar en større andel av den jobben, mens far ikke dominerer den oppgaven like mye (Kitterød & Rønsen, 2013).

Når man ser på tid brukt på husarbeid totalt, ser man at tidsbruken til fedre har økt fra to timer og trettien minutter i 1970 til tre timer og femti minutter 2010, mens mødres tidsbruk har minket fra syv timer og tjuefem minutter i 1970 til fem timer og atten minutter i 2010. Går man nærmere og ser på hvilke oppgaver fedre og mødre bruker mer eller mindre tid på, ser man at fedre bruker mer tid på husarbeid, omsorg for barn og annet husholdsarbeid. Mødre bruker mindre tid på husarbeid, men mer på både vedlikeholdsarbeid, omsorg for barn, og

husholdsarbeid. Dette viser at fedres tidsbruk til husholdsarbeid totalt har økt med over en time per dag, mens mors tidsbruk har minket med ca. to timer. Her ser man også at far og mor i større grad deler omsorgsjobben (Kitterød & Rønsen, 2013). Selv om tabellen viser at det har skjedd store endringer siden 1970, er det fremdeles tydelig at fedre i gjennomsnitt bruker mer tid i yrkeslivet og mindre tid til familiearbeidet sammenliknet med mødrene. Det er viktig å presisere at forskningen til SSB varte fram til 2010, som er ni år siden, og det kan dermed være grunner til å tro at utviklingen kan ha fortsatt.

Det er også viktig å huske på at det har skjedd store endringer i menn og kvinners familie- og yrkesarbeid i løpet av 1970-1980, altså før fedrekvoten ble innført. Fedrekvoten har dermed videreført en allerede pågående utvikling mot en mer deltakende og aktiv farsrolle. Faktorer som har spilt inn er for eksempel økt barnehagedekning. Den var lav da fedrekvoten ble innført, noe som gjorde det vanskelig for mødre å ha full jobb. Utvidelsen av barnehagedekningen spilte dermed en viktig rolle, sammen med innføringen av fedrekvoten, for mødres yrkesaktivitet. I tillegg har det blitt større behov for arbeidskraft. Disse faktorene har bidratt til at mødrene jobber mer enn før, som igjen har gitt større rom og behov for fars deltakelse i hjemmet (Kitterød, 2013).

2.2 ”Det andre- og tredje skiftet”

Den amerikanske sosiologen Arlie Hochschild ga i 1989 ut boken ”The Second Shift”. Boken tar for seg den unike posisjonen kvinner har når de entrer det offentlige rom, med rollen som både mor og kone. Dette er med på å skape noe Hochschild kaller for ”det andre skiftet” (the second shift), hvor kvinnen har ett skift på jobb, og ett i det private rom i hjemmet. Sistnevnte blir derfor kalt ”det andre skiftet”. Dette andre skiftet i hjemmet består av ca. en times lang runde med daglige plikter som må bli gjort av kvinnen, og som hovedsakelig ikke er åpent for diskusjon. Arbeid som for eksempel rydding, vasking og matlaging inngår i disse daglige pliktene (Arlie Russell Hochschild, 1989).

Teorien beskriver dermed hverdagen til en kvinne med en dobbel arbeidsdag: jobben på kontoret, etterfulgt av jobben i hjemmet. Hochschild beskriver også hvordan disse kvinnene snakker om søvn på en måte sultne personer snakker om mat (Arlie Russell Hochschild, 1989).

Hochschild tar også for seg et ”tredje skifte” i boken ”The Time Bind” (1997). Dette skiftet tar for seg hvordan kvinnen har ansvaret for å administrere hverdagen, og dermed får et emosjonelt ansvar. Blant annet innebærer det å koordinere barnets aktiviteter (Arlie Russel Hochschild, 1997). Hochschild skriver i boken at det første skiftet tar plass på jobben og tar lengst tid. Det andre skiftet, i hjemmet, blir dermed kortere og preges av å skynde seg. Jo lenger jobbdagen er, jo mer stresset kan en være i det andre skiftet, som skal handle om familietid. Denne komprimerte tiden med familien, som da gjerne består av å skynde seg, kan tvinge foreldre inn i et tredje skiftet. Dette skiftet handler om å forstå og takle de emosjonelle konsekvensene av det komprimerte andre skiftet (Arlie Russel Hochschild, 1997).

I Kristine Warhuus Smeby sin doktoravhandling ”Likestilling i det tredje skiftet?” fra 2017, utforsker hun norske småbarnsforeldres hverdagsferinger fra et likestillingsperspektiv. Utvalget Smeby valgte å bruke til sin avhandling var en gruppe av befolkningen som man gjerne forventer å finne i likestilte hverdagspraksiser; blant høyt utdannede par i heltidsstillinger. Parene i utvalget var også blant de første i landet som har erfaring med 10 ukers fedrekvote, pluss at begge foreldrene var sterkt knyttet til arbeidslivet og de delte på familiearbeidet (Smeby, 2017).

Avhandlingen hennes konkluderer med at det er lite likestilling i det tredje skiftet. Når likestilling diskuteres blir ikke det tredje skiftet inkludert, og usynliggjøringen av arbeidet som legges ned i skiftet legitimeres av den synlige likestillingen som utføres i de to første skiftene. Likestillingen er på ”display” i det første skiftet når både mor og far har krevende fulltidsjobber. Med ”display” forstår jeg ”synliggjøring av”. I tillegg er likestillingen på ”display” når far tar ut ti ukers fedrekvote og når par deler på konkrete oppgaver i familiearbeidet i det andre skiftet. Usynliggjøringen av arbeidet i det tredje skiftet skjer selv om dette skiftet framstår som selve motoren bak en likestilt hverdag (Smeby, 2017).

Det tredje skiftet tar for seg et emosjonelt ansvar som innebærer en indirekte omsorg for barnet på lengre sikt. Å ha et emosjonelt ansvar er da å ivareta barnas interesser, som for eksempel å gi barna adventskalendere eller hente dem i rett tid i barnehagen. Denne delen av det tredje skiftet samsvarer med Arlie Hochschilds definisjon av skiftet: å ivareta de emosjonelle konsekvensene som utspiller seg fordi begge foreldrene har et stramt program (Smeby, 2017).

Smeby gjorde noen endringer i hennes definisjon av ”det tredje skiftet”, fra Hochschild sin definisjon. Hos Hochschild inngår både arbeid og ansvar i det andre skiftet, Smeby valgte heller å skille disse fordi hun ønsket å forske på om par kunne praktisere likestilt arbeid uten å praktisere likestilt ansvar (Smeby, 2017). Helen Mederer poengterer at det er mer enn konkret arbeid som skal til for at familielivet skal fungere: ”Behind every visible instance of task accomplishment is the invisible orchestration that defines it, sets its standards, and oversees its completion” (Mederer, 1993, p. 135). Ofte kan dette arbeidsansvaret virke usynlig både i hverdagen og i forskning om familiearbeid og likestilling. Ifølge Mederer er det i kulissene til selve utførelsen av familiearbeidet noen som definerer hva som skal gjøres, og nivået og omfanget av oppgavene (Smeby, 2017) (Mederer, 1993).

I rapporten ”Likestilling og livskvalitet 2007” stilles det spørsmål som omfatter det tredje skiftet. Ifølge Smeby er dette en av få norske spørreundersøkelser som stiller spørsmål rundt dette temaet, og derfor gir dette interessante funn om spennet mellom arbeid og ansvar i familien. Et funn i undersøkelsen er at andelen menn som planlegger hva som skal spises til middag, er vesentlig mindre enn andelen menn som ofte eller alltid lager middag. Et annet funn er at på spørsmål om hvem som bruker mer tid til å organisere praktiske oppgaver i familien og husholdningen, svarte 84 prosent av kvinnene at de brukte mer tid enn partneren, mens 14 prosent av mennene svarte det samme (Smeby, 2017) (Holter, Svare, & Egeland, 2008).

2.3 Oppsummering

For å oppsummere dette kapittelet ser man at det har skjedd en tydelig utvikling i fars deltakelse i familiearbeidet, og mors deltakelse i arbeidslivet, fra 1970-2010. Fedrekvoten har spilt en viktig rolle her, men også økt barnehagedekning har gjort det lettere for kvinner å komme ut i arbeid, samt bidratt til at behovet for at far bidrar har økt. Likevel er det slik at mor gjør mer familiearbeid, og mindre yrkesarbeid, enn far. I kapittelet tar vi også for oss de to teoriene ”det andre- og tredje skiftet”. Det andre skiftet går ut på at mor har ansvar for alt arbeidet i hjemmet, som vasking, rydding osv., mens det tredje skiftet tar for seg et emosjonelt ansvar som pålegges mor.

Basert på teorijennomgangen operasjonaliserer jeg hovedproblemstillingen ”*hvordan opplever mødre arbeidsdelingen i hjemmet*”, i to følgende analysespørsmål, også kalt underproblemstillinger:

1. *Hvordan er den praktiske fordelingen av oppgavene i hjemmet?*
2. *Hvordan er koordineringsansvaret fordelt?*

3. Metode

3.1 Valg av metode

I denne oppgaven ønsker jeg å komme tett innpå mødres opplevelser av hvordan arbeidsdelingen er i hjemmet. Formålet er dermed å forstå mødres meninger og erfaringer rundt temaet ”likestilling i hjemmet”. For å få informasjonen jeg ønsker, ser jeg det som mest hensiktsmessig å benytte meg av kvalitativ metode. Kvalitativ metode vektlegger forståelse, nærhet til informantene, åpen interaksjon mellom forsker og informant, og data i form av tekst (Tjora, 2018). I en slik metode er fokuset er å forstå og beskrive fenomener og menneskelig atferd (Malterud, 2013).

I samfunnsvitenskapelig forskning kan man benytte seg av kvalitativ analyse og/eller kvantitativ analyse. I motsetning til kvalitativ analyse er kvantitativ analyse opptatt av å forklare fenomen mer enn å forstå det. Da bruker man heller data enn tekst, som gir en avstand til informantene (Tjora, 2018). Dersom jeg hadde brukt kvantitativ analyse ville jeg ikke fått svar på mødrenes opplevelser, erfaringer og meninger om arbeidsdelingen i hjemmet. I stedet ville jeg for eksempel fått statistikk på at så og så mange mener at arbeidsdelingen er skeiv, noe som ikke ville besvart problemstillingen min.

I mitt tilfelle ville kvantitativ metode ikke gitt et godt svar på problemstillingen min, og jeg ville bare ha sittet igjen med ”ubetydelige” tall. Med kvalitativ metode, derimot, vil jeg kunne gå i dybden bak tallene, og disse studiene utføres derfor ofte i form av intervjuer, observasjon eller tekstanalyse, der man får en dypere forståelse enn gjennom for eksempel spørreskjemaer (Hovland et al., 2009). Jeg ser det derfor som mest hensiktsmessig å benytte meg av kvalitativ forskningsmetode.

3.2 Kvalitativt dybdeintervju

En av de mest utbredte datagenereringsmetodene innenfor kvalitativ forskning er dybdeintervju, og jeg vil benytte meg av denne metoden. Justesen og Mik-Meyer (2012) deler kvalitative intervjuer inn i tre forskjellige kategorier; ustrukturerte, semistrukturerte og strukturerte. De ustrukturerte intervjuene kjennetegnes av at man har få forhåndsbestemte spørsmål, og slike intervjuer passer dermed godt til studier der forskeren kan lite om temaet på forhånd. Motsatt har de strukturelle intervjuene forhåndsbestemt alle spørsmålene. Semistrukturerte intervjuer er en blanding av de to førstnevnte, og intervjuene styres av en intervjuguide med noen hovedspørsmål som er forhåndsbestemt (Justesen & Mik-Meyer, 2012).

Jeg ser på semistrukturerte dybdeintervju som den mest hensiktsmessige måten for å få svar på problemstillingen, da dette skaper en situasjon med en litt fri samtale om temaet. I tillegg kan en slik fri samtale skape en situasjon med avslappet stemning, og en romslig tidsramme (Tjora, 2017). Dette gjør det mulig for meg som forsker å tilpasse intervjuet til de enkelte informantene, slik at man for eksempel kan stille eventuelle oppfølgingsspørsmål. Informanten kan da også få bruke den tiden hen trenger.

I dybdeintervju er hensikten å få informantene til å reflektere over egne erfaringer og meninger knyttet til det aktuelle temaet for forskningen (Tjora, 2017). Det er nettopp det jeg ønsker med mine informanter; at de reflekterer rundt egne erfaringer og meninger om arbeidsfordelingen i hjemmet. Dette kan kalles et fenomenologisk perspektiv, der forskeren ønsker å forstå informantenes opplevelser, samt hvordan informanten reflekterer over dette (Tjora, 2017).

3.3 Utforming av intervjuguide

Da jeg utarbeidet intervjuguiden (vedlegg) fokuserte jeg først på å dele guiden i fire deler; introduksjon, bakgrunnsspørsmål, hoveddel og avslutning med enkle spørsmål. I introduksjonen ønsket jeg å redegjøre for prosjektets formål, samt informere om informantenes rettigheter, som at det var frivillig for dem å svare på spørsmål, at intervjuet ville bli tatt opp på lydbånd, men at innholdet ville bli slettet etter transkripsjon, og at oppgaven vil bli publisert.

Bakgrunnsspørsmålene tok for seg alder, sivilstatus, barn og utdanning. Jeg antok at de var i 30-40 årene, var gift, hadde barn og høyere utdanning, siden det var det som var målgruppen min, men jeg tenkte det kunne være fint å begynne med enkle spørsmål for å komme i gang. Hoveddelen besto av hovedspørsmålene eller drøftingsspørsmålene som var kjernen i intervjuguiden.

3.4 Utvalgsprosess

For å besvare på problemstillingen ønsket jeg å intervjuere mødre. Da jeg bare trengte å intervjuere 3 personer, ønsket jeg å finne en så homogen gruppe som mulig. I tillegg ønsket jeg å finne mødre i nokså likestilte parforhold når det gjaldt jobb og utdanning. Dette grunnet antakelsene om at de kan være mer likestilte, enn par med veldig forskjellige jobber og utdanning. Jeg ønsket også at de skulle ha barn, helst litt unge, da de gjerne har flere oppgaver i hjemmet som følge av det.

Utvalget mitt ble dermed tre gifte kvinner, med små barn, og hvor både hun og mannen har høyere utdanning. Rekrutteringen av disse kvinnene var nokså utfordrende, da jeg ikke personlig kjenner kvinner som passer den gruppen her i Trondheim. Min redning ble da venner som kjente kvinner som passet. To av mine informanter fant jeg gjennom to venninner, og den siste fikk jeg gjennom en av de to andre informantene. To av informantene ble kontaktet via e-post, den siste via tekstmelding, da min kontaktperson ikke hadde e-posten hennes. Kontakten senere ble imidlertid holdt på e-post.

I oppgaven blir mødre holdt anonyme, jeg har dermed valgt å gi dem fiktive navn for å gjøre det lettere å holde oversikt over hvem som er hvem i teksten. Navnene er helt tilfeldige. I tillegg har jeg valgt å lage en tabell, for å gi en oversikt over informantene, og for å gi visse kjennetegn i form av hvilken utdanning de har, hva de jobber med, og hvor gamle barna deres er.

<i>Fiktive navn</i>	<i>Alder</i>	<i>Sivilstatus</i>	<i>Utdanning</i>	<i>Jobb</i>
---------------------	--------------	--------------------	------------------	-------------

Stine	34 år	Gift, to barn på 4 og 7 år	Master i kjemi- og bioteknikk, doktorgrad i biomedisin	Jobber for SINTEF
Marte	38 år	Gift, to barn på 3 og 5 år	Bachelor i produksjonsdesign, grunnfag i medievitenskap og drama, ekstra fag i prosjektledelse	Prosjektleder i reklamebyrå
Elisabeth	35 år	Gift, to barn på 2 og 6 år	Doktorgrad i bioteknologi	Jobber med produksjon av biogass

3.5 Gjennomføring av intervjuer

Intervjuene ble holdt på ulike steder. På grunn av et sykt barn, ble det første intervjuet utsatt. Senere ble informantene selv syke, så det endte med at jeg kom en tur innom hjemmet til informantene. De to andre intervjuene ble gjennomført i det offentlige, det ene på *Kafé Sito* i Realfagsbygget på Gløshaugen NTNU, og det andre på *Café Ni muser* i Midtbyen. Før intervjuene startet fikk de lese og skrive under på Samtykkeskjemaet (vedlegg). Deretter startet intervjuene, som varte mellom 20-30 minutter.

4. Analyse

Problemstillingen i oppgaven er *”hvordan opplever mødre arbeidsdelingen i hjemmet?”*, og de to underproblemstillingene er *”hvordan er den praktiske fordelingen av oppgavene?”* og *”hvordan er koordineringsansvaret fordelt?”*. I analysekapitlet organiserer jeg det slik at jeg tar for meg hver arbeidsoppgave, og knytter dem opp mot begge underproblemstillingene, da disse problemstillingene kan trekkes inn i alle de ulike temaene.

4.1 Matlaging og handling av mat

Når det gjelder hvem som har ansvaret for å lage middag, er informantene veldig samstemte i hvordan dette fungerer i praksis. Stine, som jobber på SINTEF og har to barn på 4 og 7 år, forteller at den som kommer først hjem er den som begynner med middag. Hos både Marte og Elisabeth er det heller slik at det er den som henter ungene i barnehagen som lager middagen.

Marte jobber som prosjektleder i et reklamebyrå og har to barn på 3 og 5 år , Elisabeth jobber med produksjon av biogass og har to barn på 2 og 6 år. Det virker dermed som om alle tre husholdningene har en fast ordning når det gjelder middagslaging. Elisabeth forteller også om at i deres hjem tar mannen gjerne på seg ansvaret for å lage middag, og at dette kan ha noe med at han er vokst opp i et hjem hvor faren lagde mat.

”Faren hans lager ofte mat, det har nesten aldri min far gjort. Men det tror jeg gjør at mannen min gjerne lager middag, det har aldri vært noe issue for han at når han kommer først hjem så lager han middag. Han lager gjerne mat, han liker å gjøre det”.
– Elisabeth

Elisabeth poengterer at det at mannen hennes er vokst opp i et hjem hvor faren lagde mat og vasket i hjemmet, gjør at han har tatt dette med seg til deres husholdning. Det var nok ikke normen at fedre lagde mat og vasket da Elisabeth og mannen vokste opp. Noe som kan forklare hvorfor Elisabeth sin husholdning skiller seg litt ut fra de to andre husholdningene.

Planleggingen av matinnkjøpet virker å være mindre avtalt enn matlagingen, og ansvaret ser også ut til å være skjevere. Både Stine og Marte opplever å måtte ta hovedansvaret for planleggingen av innkjøpene. ” *Det er litt typisk når det gjelder planlegging av mat. Hvis det skal handles inn for en uke, så er det jeg som må planlegge og skrive handleliste, og så er det litt hipp som happ hvem som faktisk drar og handler*”. Stine forteller her om hvordan hun sitter på ansvaret for å planlegge og skrive handlelistene. Et ansvar som innebærer å vite hva som mangler i kjøleskapet, hvilken mat som trengs å kjøpes inn for hele familien av frokost, lunsj, middag og kvelds, og planlegging dersom de skal ha besøk eller bake en kake til en bursdag. Stine sitter her på dette ansvaret helt alene, mens selve innkjøpet står begge to for.

Likeså opplever Marte å måtte ta på seg ansvaret for å planlegge handlingen. Selv om mannen egentlig har ansvaret for å handle så ender det ofte med at hun enten må si ifra at det må handles, eller så gjør hun det selv.

”[...]Ellers så har egentlig han hovedansvaret for handling av mat, men det er litt todelt, fordi der er det jeg som skriver handleliste, og egentlig også stort sett jeg som sier ifra når det må handles. Og noen ganger blir jeg litt irritert av å mase, så noen ganger gjør jeg det bare selv”. – Marte

Marte opplever å ha et koordineringsansvar, hvor hun både har ansvaret for å planlegge å skrive handleliste, men også opplever å måtte delegere jobben med å handle til mannen. Hele matinnkjøpet ligger dermed i Marte sin hender.

De tre informantene opplever altså at mennene bidrar til å lage mat, og som oftest også å handle. Derimot opplever både Marte og Stine at de har hovedansvaret for å lage handleliste, og dermed også har hovedansvaret for å planlegge hva som skal spises til de ulike måltidene. De sitter dermed med et koordineringsansvar for hva som skal spises til de ulike måltidene, også hva som skal handles. I tillegg til at Marte ofte opplever å måtte ha ansvaret for at det handles, må hun også ofte delegere innkjøpet til mannen, og noen ganger må hun gjøre det selv.

4.2 Rydding og vasking av hus og klær

Noe alle informantene nevner som en sentral del av husarbeidet i hjemmet er vasking av både hus og klær. Vasking av klær virker å være noe både mor og far utfører. Hos Marte er det imidlertid hun selv som har ansvaret for at det blir gjort, noe som er avtalt. Derimot er det hos Stine og Elisabeth mer variert hvem som utfører vaskingen av klærne.

”[...]Der kan han være flinkere til å sette i gang en klesvaskkampanje for eksempel, mens jeg hjelper til. Når jeg hører at den er ferdig, så henger jeg da opp og setter på neste. Og så hører han at neste er ferdig, og henger den opp. Vi er egentlig veldig sånn 50/50, og jeg trenger ikke å mase på han om noen ting egentlig. Han er veldig flink der”. – Elisabeth

Hos Elisabeth er mannen flinkere til å sette i gang en ”klesvaskkampanje”, mens hun hjelper til. For eksempel henger hun opp klærne og setter på en ny maskin, når klesvasken mannen tok på er ferdig. Så henger han gjerne opp den hun tok på. Elisabeth opplever dermed å ikke måtte mase på eller delegere mannen sin, hun opplever derimot at han tar initiativet til å vaske klær selv. Elisabeth har dermed ikke et koordineringsansvar når det gjelder klesvask.

Hos Stine bytter de på hvem som setter på vaskemaskinen og henger dem opp, men når det gjelder å rydde klærne på plass så er det hun som gjør det. Når mannen bretter sammen

klærne, så blir det ofte liggende igjen som en haug på vaskerommet. Mannen tar dermed ikke på seg ansvaret for at klærne skal legges på plass der de hører hjemme, og overlater dette ansvaret til Stine.

Når det gjelder generell vasking og rydding av hus, bidrar begge parter i alle tre husholdningene, imidlertid har de gjerne ansvaret for ulike oppgaver. Hos Marte har hun som nevnt ansvaret for å vaske klær, mens mannen hennes har ansvaret for panting av flasker og kasting av glass og metall. Dette gjør han stort sett, men av og til må hun si ifra om det for at det skal bli gjort. Annenhver uke har husholdningen vaskehjelp, og den uken de ikke har det skal mannen støvsuge. Dette blir imidlertid heller til et slags fellesprosjekt, der den ene rydder og den andre støvsuger og vasker.

Hos Elisabeth vasker mannen badet, mens hun tar seg av generell rydding i huset. Grunnen til at han har ansvaret for badet er fordi det er han som løfter ringen på doen hver gang han går på do, og han ser dermed hvordan det ser ut under der. Ellers er han ikke veldig flinkt til å vaske over bord og benk etter bruk, men han er flinkere enn henne til å ta oppvasken med en gang. Elisabeth konkluderer med at ”vi har hvert vårt”. Når det gjelder rydding er fordelingen litt skeivere. ”[...]Ja, det blir fort til at han vasker bad og dusj og toalett og sånne ting, og så blir det til at jeg rydder. Så daglig og storarbeidrydding en gang i uken, det blir det gjerne til at jeg gjør, han ser ikke rotet, han bare ser det ikke”. Elisabeth forteller at mannen hennes vasker badet, mens hun tar av seg ryddingen. Dette da mannen hennes ikke ser rotet, noe som kan være et resultat av at han ikke føler ansvaret for at det må ryddes.

I husholdningen til Stine er det derimot hun som vasker doen som oftest. Forklaringen til dette er at det er hun som ser bak dolokket siden hun er den eneste kvinnen i huset, og er den eneste som lukker dolokket. I starten av hennes og mannens forhold stresset hun mye mer med at det skulle være rent og ryddig i huset, men så kom hun til et punkt hvor hun ikke orket å mase lenger.

”Det er litt sånn at jeg heller går og plukker opp noen hybelkaniner i hjørnene og hiver det i søppelet. Når jeg kommer til det punktet, så pleier som oftest mannen min å ta opp støvsugeren, fordi da er det liksom så skittent at han også føler behovet for at det må vaskes”. – Stine

Stine er tydelig lei av å måtte mase på mannen hennes for at ting skal bli ryddet og vasket. Det har gått så langt at hun heller vil bo i et litt skittent hjem en stund for at mannen skal se behovet. Som en tilpasning, i stede for å direkte delegere hvor hun hadde bedt han om å vaske, signaliserer hun det heller indirekte ved å gå å plukke opp hybelkaniner.

4.3 Barneomsorg

En stor del av arbeidet i hjemmet omhandler barna og barneomsorgen. Oppgavene som gjelder barna er også mange, og virker å prege mye av livet til informantene. En stor oppgave som inngår her finner sted om morgenen. Hos Elisabeth står både hun og mannen opp sammen for å vekke ungene. Så tar far seg av matpakkelaging, mens hun hjelper barna med å kle på seg. I de to andre husholdningene er det derimot fedrene som tar seg av morgenen, eller ”morgenskiftet” som Stine kaller det. Spesielt hos Stine får hun sove lenger, fordi hun tar på seg ”nattskiftet”. Marte forteller at morgenstellet er en fin måte for mannen å følge opp barna på. *”Han klarer ikke følge opp barna på samme måte som meg. Så derfor er det kanskje fint at han har fått den morgenstelloppgaven da, som er fast, for da blir det liksom hans oppgave”*. Det at mannen får ansvaret for barna om morgenen virker dermed å være viktig for hans selvtillit når det gjelder omsorg av barna, da han ikke har den samme selvtilliten som Marte i barneomsorgen.

Informantene forteller alle om endringene med fordelingen av omsorgsarbeid etter barn nummer to kom til verden. Stine forteller om hvordan hun følte at hun tok ansvar for både planlegging og utførelse da de bare hadde et barn. Da nummer to kom var hun mye mer bevisst på at det ikke var rettferdig at hun tok på seg hele omsorgsbøren. Slik ble de enige om at hun tar ”nattskiftet” og han ”morgenskiftet”. Elisabeth forteller også om endringer etter barn nummer to kom til verden:

”Etter vi fikk nummer to så var det akkurat som om han ”ok, dette her har jeg gjort før, dette får jeg til”. Eller liksom, når nummer to kom så fikk han en følelse av gjenkjenning, eller ja, dette her har jeg gjort før, dette vet jeg hvordan man gjør, dette får jeg til”. – Elisabeth

Elisabeth forteller om hvordan mannen fikk en følelse av mestring da barn nummer to ble født, og hvordan han hadde mer selvtillit til sine egne omsorgsferdigheten og dermed tok mer ansvar. Stine forteller videre om endringene fra ett barn til to. Da de hadde ett barn og mannen hennes fikk beskjed om å kle på barnet, kunne han være helt uvitende om hvilke klær han skulle ta på og hvor de var. Stine trekker fram hvor viktig pappapermisjonen har vært i denne sammenheng.

”[...]det hjelper jo det at han er hjemme i pappapermisjon. Det hjalp veldig på det at han faktisk kunne ta egne valg for barnas vegne, og ikke måtte sjekke med meg først. Og det har blitt mye bedre etter vi fikk to barn, og at det at vi faktisk gjorde en mer bevisst fordeling når barn nummer to kom”. – Stine

Marte opplever å ha hovedansvaret for barna. Som nevnt tidligere har mannen ansvaret for barna om morgenen, og de deler på å hente og levere barna i barnehagen, likevel sier hun at dette er en veldig liten del av det store bildet.

”De skal jo følges opp på så mange vis. Også det med å holde orden på at de har de klærne de skal ha i barnehagen, at de får være med på det de skal være med på av fritidsting, at de kommer seg i den bursdagen de er invitert til, at de har med seg gave, og alle de tingene der er det jeg som styrer med.” – Marte

Det virker som at Marte tar seg av mye av planleggingen i barnas hverdag, men hun erkjenner også at hun tror hun liker det bedre, og at det kommer lettere til henne enn til ham. Mannen tar seg av morgenstellet, som er en veldig konkret og praktisk oppgave, mens Marte må ta på seg ansvaret for all planlegging som for eksempel at de har klærne de trenger til barnehagen, og innkjøp av gave som må kjøpes inn til et bursdagsbesøk de skal i. Dette er et ansvar som trenger mer planlegging og som er en lengre tankeprosess enn for eksempel morgenstellet. Liknende forteller Elisabeth at det er hun som har ansvaret for å handle klær til barna, og ivaretar dermed de interessene til barna.

4.4 Koordinering og overblikk

Stine opplever at hun er den eneste i familien som har en oversikt over hvor ting er plassert i huset. Det skjer dermed ofte at mannen og barna må spørre henne om hvor de har lagt tingene sine, som for eksempel hvor de har lagt luen, nøklene eller lommeboken. Hun synes det kan være litt slitsomt at hun skal ha oversikt over hvor alle har tingene sine, uten at de skal ta seg av det tenkearbeidet selv. Dette kan også være en kilde til konflikt i husholdningen.

”[...]men jeg synes jo ofte at det ikke alltid er greit at jeg skal ha oversikt over hvor alle har alle tingene sine, uten at de skal trenge å ta den på en måte, det tenkearbeidet selv. Så det er jo en kilde til konflikt, tidvis”. – Stine

Marte kjenner også på det å ha overblikket på hva som trengs å gjøres i hjemmet. Mannen løser klare og tydelige oppgaver, men ofte i regi av henne. Hun kunne derimot ønske seg å dele på overblikket. *”Jeg har ofte sagt at jeg ønsker meg at vi er mer på lag, at man har liksom det overordnede blikket sammen, og at man ser når det trengs å handles for eksempel. At man er to om ting”*. Marte ønsker at hun og mannen skal være på lag, og dele på koordineringen i hjemmet, og at hun slipper å måtte delegere oppgaver til mannen, som for eksempel matinnkjøp.

Når det gjelder rydding i Elisabeths husholdning er det hun som har ansvaret for den daglige ryddingen. Hun forteller at *”han ser ikke rotet, han bare ser ikke rotet”*. De tre informantene opplever alle at de har et annet overblikk over huset og oppgavene som må gjøres i huset, enn det mennene deres har.

Stine forteller at mannen har ansvaret for praktiske ting, eller *”manneting”*, som bil, verktøy og snekring. Hun kaller det praktiske ting, fordi når man har fikset det så trenger en ikke å tenke på det mer. Hun passer derimot på at klærne som ungene tok av seg i stuen må legges på plass igjen. Dersom hun ikke rydder det blir det liggende i dagevis. Hun skulle ønske at det var mer likestilt på den fronten. Hun forteller at hun har et instinkt som gjør at hun aldri går tomhendt dersom hun går fra stuen til soverommet, og dersom hun ikke gjør det, så blir ting bare liggende. Stine sier hun føler på et oppdragelsesansvar, fordi hun håper på at ungene hennes vil føle på et ansvar for hjemmet, særlig fordi de er gutter.

”Jeg føler jo litt på at det er et oppdragelsesansvar, fordi jeg har håpet på at ungene mine føler ansvar for hjemmet. Særlig siden de er gutter, så er det så lett at de faller i

den "det er en dameoppgave-holdningen". Jeg synes ikke det burde vært en holdning som overlevde en generasjon til". – Stine

4.5 Vedlikeholdsarbeid

Stine fortalte i forrige delkapittel om hvordan mannen har ansvaret for praktiske ting, som det som omhandler bilen, verktøy og snekring. Når det gjelder dette temaet, virker det som at husholdningen til Marte opplever det samme; at mannen dominerer de praktiske oppgavene.

"Jeg er ikke så god på å snekring og sånn jeg, ikke at han er så rå på det heller, men ofte er det sånne ting som kanskje menn synes er kjekkere å holde på med. Han klipper plenen, det er en sånn ting som jeg synes er gørr kjedelig, men han synes det er ålreit. Så jeg tror man må finne sine ting som man synes er kjekt å gjøre, også er det noen ting man bare må gjøre, som ungen synes er kjekt. Som å handle, eller lage middag, eller hva enn det skulle være". – Marte

Marte forteller om hvordan ansvaret for vedlikeholdsarbeidet ligger hos mannen, da han synes det er kjekkere enn det hun synes. Dette er arbeid som Marte ikke trenger å koordinere, og som kommer lett for mannen.

Stine forteller at de har pusset opp huset de siste årene. De har blant annet skiftet kledning, pusset opp kjøkkenet, og skiftet tak på huset. Det har da vært typisk at mannen har snakket med håndverkerne, og fikset om de har måttet gjøre ting selv. "[...]snekring og sånn, da passer jeg ungene, sånn at han får ro til å snekre og gjøre tingene. Og bytte på dekk på bilen, de typiske tingene som må fikses, da er det han som fikser". Her ligger ansvaret for vedlikeholdsarbeid hos Stine sin mann, mens hun tar seg av barna. Dette er gjerne en litt stereotypisk deling av arbeidsoppgaver, der far tar seg av vedlikeholdsarbeid som er mer "handy" arbeid, mens kvinnen passer barna.

Elisabeth bryter med denne stereotypien. Familien har ikke noe plen som må klippes, men om vinteren når det må måkes snø, så deler hun og mannen på oppgaven. I husholdningen virker det dermed som at de deler mer på vedlikeholdsoppgavene.

5. Diskusjon

Oppgavens formål er å forstå hvilke erfaringer mødre har når det gjelder fordelingen av arbeidsoppgaver i hjemmet, og hvordan de opplever ansvarsfordelingen. Mer konkret ønsker studien å svare på hvordan mødre opplever arbeidsdelingen i hjemmet. Informantene ble dermed intervjuet om deres personlige erfaringer rundt temaet. I dette kapittelet skal de mest interessante funnene fra intervjuene diskuteres, sett i lys av tidligere forskning og teorier.

5.1 Fordelingen av praktiske arbeidsoppgaver i hjemmet

Det har uten tvil skjedd en endring i fedres deltakelse i familiearbeid siden 1970-tallet. Fedrekvoten har spilt en viktig rolle her, hvor far har fått selvtillit til å ta seg av barna på egenhånd, samt at det har gitt mødre tiltro til å gi fra seg ansvaret til fedrene, også etter pappapermen. I tillegg har det skjedd andre endringer som har påvirket utviklingen, som for eksempel utvidet barnehagedekning, som har gjort det enklere for mor å komme ut i arbeidslivet. Statistisk sentralbyrå sin tidsundersøkelse, som tar for seg fedres og mødres tidsbruk i inntektsgivende- og husholdningsarbeid, viser denne utviklingen fra 1970-2010. Undersøkelsen viser hvordan fedre bruker ca. fire timer mer per dag til familiearbeid i 2010 enn i 1970, og bruker ca. en time mindre til inntektsgivende arbeid. Dette er en utvikling som viser hvordan fedre har en mer deltakende rolle i husholdningen enn tidligere, og hvordan de ser behovet for å delta mer i hjemmet enn det deres fedre gjorde. Tidsundersøkelsen viser også at den delen av fars deltakelse i familiearbeidet som har økt mest siden 1970 er fars omsorg til barna. Denne økningen er nok et produkt av fedrekvoten, samt at de som gjerne er vokst opp med en mer fraværende far ser betydningen av deres egen deltakelse i omsorgsarbeidet. Det virker dermed å være en mer deltakende og ”omsørgende” far i dagens samfunn.

Informantene mine viser også til en hverdag hvor far bidrar i hjemmet, og kanskje spesielt i barneomsorgen. Hos alle informantene bidrar far i barneomsorgen, hvor blant annet Stine og Marte sine menn tar seg av barnas morgenstell. I Elisabeth sin husholdning deler de på morgenstellet, de vekker barna sammen, og så pleier far å lage matpakker til barna, mens Elisabeth kler på dem. Når det gjelder henting av barn i barnehage og skole, er dette noe alle fedrene deler med mødrene.

Fedrene deltar altså i barneomsorgen, men likevel forteller Marte om hvordan mannen hennes ikke klarer å følge opp barna på samme måte som henne. Selv om han tar den praktiske oppgaven med å ha ansvaret for morgenstellet, føler hun et hovedansvar for barna. Hun tar seg av all planlegging rundt barneomsorgen, som at de har klærne de trenger til barnehagen, og at de skal i bursdag og trenger gave.

Selv om fedrene bidrar stort i barneomsorgen sammenliknet med før, viser både tidsundersøkelsen og intervjuene mine at det fremdeles er slik at kvinnen gjør mest omsorgsarbeid. Tidsundersøkelsen viser også til at kvinnene gjør mest av det vanlige husarbeidet som vasking og rydding, men at mannen dominerer vedlikeholdsarbeidet. Dette stemmer stort sett med informantene, da Marte og Stine overlater vedlikeholdsarbeidet til deres menn. Hos Elisabeth, derimot, deler hun og mannen mer på dette, i hvert fall når det gjelder måking. I alle husholdningene bidrar begge kjønn til vasking og rydding, likevel virker kvinnene å gjøre litt mer. For eksempel når det kommer til klesvask. Stine og mannen vasker begge klær, men når det gjelder å legge klærne på plass igjen blir det kun gjort av Stine, selv om mannen vasket klærne. Hos Marte tar hun seg av klesvasken, mens mannen har ansvaret for panting og levering av glass og metall. Elisabeth og mannen vasker klær begge to, men det er ofte mannen som starter en såkalt ”klesvaskkampanje”. Når det gjelder rydding er hun mye bedre enn han, mens han er flinkere til å ta oppvasken etter maten med en gang.

I husholdningene til Stine og Marte, virker det som at kvinnene gjør litt mer husarbeid enn det deres menn gjør. Dette stemmer med tidsundersøkelsen til SSB. Elisabeth sin husholdning skiller seg litt ut, og viser at det også er variasjoner. Der er mannen og hun veldig likestilte, og har en jevn fordeling av arbeidsoppgaver. Hun sier også selv at ”det er veldig sånn 50/50”. Likevel er tendensen blant mine informanter og i SSB sin tidsundersøkelse at kvinnen gjør litt mer enn mennene når det gjelder familiearbeid totalt, som inkluderer husarbeid og omsorgsarbeid.

5.2 Ansvarsfordeling og koordinering

Arlie R. Hochschild kom med begrepet ”det andre skiftet” i 1989 da boken hennes ”The Second Shift” ble publisert. Begrepet omhandler en hverdag hvor kvinnen har to skift i hverdagen, ett skift på jobb, og ett i hjemmet. I tillegg til at det blir tatt for gitt at kvinnen tar på seg hovedansvaret for oppgavene i hjemmet. For det første er det viktig å stadfeste at

Hochschild's forskning ble gjennomført i USA, som historisk sett har hatt en annen familiepolitikk og kultur enn Norge og Skandinavia. Det er imidlertid mulig å anvende begrepet i sammenheng med norsk familieskap, så lenge man er bevisst på kulturforskjellene. ”Det andre skiftet” virker i dag, i Norge, å være likestilt. Hos mine informanter deltar fedrene med arbeidsoppgaver i hjemmet, gjerne på lik linje med mødre. De tar seg av morgenstellet, de handler mat, og de vasker klær og deler av huset. Det å bidra i hjemmet er ikke for mennene noe som kvinnen skal gjøre alene, og de ser betydningen av barneomsorgsarbeid. I tillegg har de fått selvtiliten til dette via blant annet fedrekvoten, noe som ikke eksisterer i USA. Likevel opplever spesielt Marte å måtte gjøre litt mer enn mannen, eller å måtte delegere oppgaver til mannen, for eksempel når det gjelder matinnkjøp.

”Det tredje skiftet” som Hochschild presenterte i boken ”The Time Bind” (1997), virker å være mer relevant for mine informanter. Begrepet forklarer en hverdag der kvinnen har et administrativt- og emosjonelt ansvar i familien, hvor hun blant annet har koordineringsansvaret for barnas aktiviteter. Kristine Warhuus Smeby anvender også begrepet i sin doktoravhandling. Her tilpasser hun imidlertid begrepet til det norske samfunnet, da hun mener at par kan praktisere likestilt arbeid ute å praktisere likestilt ansvar. Smeby mener altså i motsetning til Hochschild at ”det tredje skiftet” ikke inkluderer arbeidsoppgaver i hjemmet. Likevel er Smeby enig med Hochschild at ”det tredje skiftet” inkluderer et emosjonelt ansvar. Smeby definerer det som å ivareta barnas interesser, som blant annet det å lage adventskalender og at de har klær som passer.

Smeby sin definisjon om det tredje skiftet er tilpasset det norske samfunnet, og er dermed også mer anvendbart i min studie. I husholdningene til mine informanter er det ikke mangel på fars deltakelse i arbeidsoppgaver på samme måte som mangelen for fars emosjonelle- og koordineringsansvar. Marte tar dette opp når hun forteller hvordan barneomsorgen ikke bare består av morgenstellet, men også inkluderer det at barna har riktig klær med i barnehagen, og at de må ha med gave i bursdagen de skal i. Stine forteller også om hvordan hun må ha kontroll over hvor barna og mannen har tingene sine, og Elisabeth forteller at hun tar seg av innkjøp av klær til barna. Stine og Elisabeth har dermed et emosjonelt ansvar hvor de ivaretar barnas interesser, da de har kontroll over hvor de har tingene sine og at de har klær som passer.

Smeby konkluderer blant annet med i doktorgraden at det er lite likestilling i ”det tredje skiftet”. Hun nevner hvordan skiftet ikke blir inkludert i likestillingsdiskusjonen, og at det

skjer en usynliggjøring av skiftet, selv om det fremstår som motoren bak en likestilt hverdag. Det emosjonelle ansvaret blir for eksempel ikke nevnt som en del av familiearbeidet i SSB sin tidsundersøkelse. Når man ser på tabellen får man inntrykk av en ganske likestilt familie, mens dersom forskningen hadde inkludert det emosjonelle ansvaret hadde kanskje tabellen vært noe annerledes. Dette snakker også Smeby om, hvor ”det andre skiftet” er på ”display”, og hvor det at fedrene tar ut pappaperm er på ”display”, mens ”det tredje skiftet” blir usynliggjort. Hadde man tatt utgangspunkt i mine data ville nok likestillingen vært skeivere dersom SSB sin tabell hadde inkludert emosjonelt- og koordineringsansvar. Fedrene i min studie bidrar nemlig med praktiske og konkrete oppgaver i hjemmet, de tar seg av morgenstellet til barna, de lager middag, de vasker bad, dog bidrar de ikke på lik linje i planlegging og koordineringsarbeidet. Mødrene skriver handleliste, ser når det trengs å ryddes og passer på at barna har klær som passer og er passende til barnehagen.

I innledningen forteller jeg om en svensk studie som kommer fram til at fedre som tar ut lang foreldrepermisjon i ettertid bidrar mer i hjemmet og jobber mindre. Dette sammenliknet med fedre som tar ut kortere eller ingen foreldrepermisjon. Stine forteller om hvordan mannen hennes fikk mer selvtillit i barneomsorgen etter han hadde vært ute i pappaperm. Han klarte da å ta egne valg på vegne av barna, og var ikke avhengig av å måtte forhøre seg med Stine. Om permisjonen har gjort at han bidrar mer med vanlig husarbeid snakker ikke Stine om. Det både Stine og Elisabeth imidlertid forteller er at de har merket en endring i mannens deltakelse i barneomsorgen etter at barn nummer to kom til verden. Stine forteller at da barn to kom hadde de en mer bevisst fordeling av oppgaver, da hun følte hun hadde ansvar for både planlegging og utførelse da de hadde ett barn. Elisabeth forteller også at mannen etter det andre barnet ble født opplevde en følelse av gjenkjenning, som innebar en følelse av at han hadde gjort dette før, og hvordan man gjør det. I likhet med Stine sin mann hadde han en annen selvtillit, enn ved første barnet.

Mederer skriver at bak hver praktisk oppgave i familiearbeidet, så er det noen som definerer hva som må bli gjort, og hva omfanget av oppgaven er. Dette er ifølge Mederer kvinnen sin oppgave. Informantene mine forteller om en hverdag hvor dette er tilfellet, spesielt når det gjelder matinnkjøp. Både Stine og Marte har ansvaret for å skrive handlelisten, mens begge kjønnene står for selve innkjøpet. De to informantene definerer dermed omfanget av innkjøpet; hva som skal handles, hva som mangler i kjøleskapet osv. At Stine og Marte tar seg av handlelistene, stemmer med rapporten ”Likestilling og livskvalitet 2007”. Rapporten

kommer fram til at andelen fedre som planlegger middager er betydelig mindre enn andelen fedre som lager middag ofte eller alltid. Dette samsvarer med hva Stine og Marte forteller, i tillegg til at mennene til alle informantene mine lager middag ofte. Elisabeth sin mann er kanskje den som lager middag oftest, mye på grunn av at han er vokst opp i hjem hvor far lagde mat.

Det som skiller mor og far når det gjelder husarbeid virker hovedsakelig å være koordineringen og overblikket. Mødrene jeg intervjuet opplever å ha et overblikk over alt som trengs å gjøres, ulikt fra deres menn. I tillegg forteller de at de enkelte ganger må koordinere eller delegere oppgaver til mennene. Ta for eksempel Stine som forteller hvordan hun har kontroll over hvor alle tingene til barna og mannen er. Hun opplever at de forventer at hun tar ansvar for tenkearbeidet det inkluderer. Marte forteller om hvordan hun ofte må delegere matinnkjøpet til mannen. Elisabeth opplever ikke å måtte delegere oppgaver til mannen, men hun forteller om hvordan mannen ikke ser rotet i huset og hvordan hun dermed har det overblikket. Dette er til tross for at mannen til Elisabeth er vokst opp i et hjem hvor faren vasket huset. Alle informantene opplever dermed å ha et overblikk og et ansvar for at hjemmet er ryddig, kjøleskapet har mat, eller at man vet hvor man har tingene sine. Eksempelet til Stine, hvor hun ender opp med å plukke hybelkaniner i huset framfor å vaske, er et godt eksempel på kvinnenens overblikk og koordineringsansvar. Stine tilpasser delegeringen for å ikke framstå masete og kanskje også for at mannen skal føle at han selv ser behovet. Delegeringen framstår dermed mer indirekte, der Stine tydelig demonstrerer at det trengs å støvsuges. Et annet godt eksempel på hvordan kvinnen har et annet overblikk over hva som trengs å gjøres er situasjonen der Stine må rydde på plass klær etter det er vasket. Dersom mannen har vasket klær, så blir de bare liggende, hvis ikke Stine rydder det på plass.

Informantene mine viser at det er variasjon, selv i en så liten gruppering. Elisabeth og mannen framstår som et veldig likestilt par. De bidrar begge mye med husarbeid og barneomsorg, og Elisabeth må ikke delegere mannen. Det som skiller dem er at Elisabeth har et overblikk når det gjelder rot, og hun har dermed fullt ansvar for rydding. Motsatt, opplever Marte å ha ansvaret for mye av både husarbeid og barneomsorg. Mannen har ansvar for morgenstellet til barna, panting av flasker, levering av glass og metall. Likevel opplever Marte å måtte delegere en del oppgaver. Marte har hovedansvaret for det emosjonelle arbeidet knyttet til barna, og har kontroll over å ivareta barnas interesser. Stine opplever mer en blanding mellom Elisabeth og Marte. Mannen til Stine har ansvar for en del oppgaver i hjemmet, og han utfører

de stort sett uten at Stine må delegere dem. Unntaket er eksempelet med hybelkaninene. Når det gjelder koordineringsansvar opplever Stine å ha dette mer enn mannen. Et eksempel på dette er når mannen og barna alltid må spør henne om hvor de har lagt tingene sine. Hun sier at hun her skulle ønske at de tok av seg litt mer av det tenkearbeidet.

6. Avslutning

Norge kom på andreplass på World Economic Forum sitt likestillingsbarometer i 2018, kun slått av Island. Fedrekvoten har nok mye æren for at Norge blir ansett som et veldig likestilt land, og at styresmaktene ønsker å føre en familiepolitikk som skaper en deltakende og ”omsørgende” far. Det har skjedd store endringer innen likestillingen og fars deltakelse siden 1970-tallet. Dette viser blant annet Statistisk sentralbyrå i sin tidsundersøkelse om mors og fars tidsbruk i yrkesarbeid og familiearbeid. Far bruker betydelig mer tid på familiearbeid (husarbeid og omsorgsarbeid), enn tidligere, og mor bruker mer tid til yrkesarbeid.

Informantene i oppgaven forteller også om en mann og far som bidrar i familiearbeidet. De vasker klær, handler mat, lager middag, henter barna i barnehage og skole osv. Hochschild sitt ”andre skiftet”, som går ut på at kvinnen har ansvar for arbeidsoppgavene i hjemmet, er i dag dermed ganske likestilt. Det er imidlertid variasjoner, og hos informanten Marte opplever hun å måtte gjøre litt mer enn mannen. Likevel er det ikke slik som Hochschild skriver at det blir tatt for gitt at det er kvinnens jobb med familiearbeidet.

Likestillingen har dermed kommet en god vei, og likestillingen i ”det andre skiftet” er det som gjerne er på ”display” og som blir tatt i betraktning i media, diskusjoner og tabeller. Det som ikke er på ”display”, og som er det som henger igjen, er ”det tredje skiftet”. Ifølge Hochschild og Smeby er dette et skift som fullt og helt ligger hos kvinnen, hvor de har et emosjonelt- og koordineringsansvar for eksempel for barnas interesser. Eksempler på dette er å ivareta barnas interesser ved å kjøpe nye klær til dem, lage adventskalender, og kjøpe gave dersom de skal i bursdag. Dette ansvaret kjenner informantene på. Marte påpeker at det er nettopp dette som skiller hun og mannen. Hun påpeker at han bidrar med barna, han tar blant annet av seg morgenstellet, men at barneomsorgen består av så mye mer, og dette har hun ansvar for. Stine forteller om hvordan hun har oversikt over hvor alle har tingene sine, og om hvordan hun må plukke opp hybelkaniner for at mannen skal se at det trengs å støvsuges. Elisabeth opplever å måtte ta seg av ryddingen i huset fordi mannen rett og slett ikke ser ser. Dette er

alle eksempler på hvordan mødrene har et emosjonelt- og koordineringsansvar, da de må delegere arbeid til mennene, de har et overblikk over hva som må gjøres, og de ivaretar barnas interesser.

For å besvare problemstillingen *”Hvordan opplever mødre arbeidsdelingen i hjemmet?”* vil det korte svaret være at mødrene opplever en ganske likestilt arbeidsdeling. De praktiske oppgavene i hjemmet er ganske likt fordelt. Mødrene opplever en mann som bidrar i hjemmet, som på lik linje lager middag, henter barna i barnehage og skole, vasker klær, tar seg av morgenstellet til barna og som vasker deler av huset. Fedrene er deltakende og ”omsørgende”. Likevel opplever også mødrene å gjøre litt mer enn mennene, spesielt når det gjelder rydding. Den største forskjellen, dog, finner man innen det emosjonelle- og koordineringsansvaret, hvor mødrene opplever å ha hovedansvaret. Det finnes imidlertid variasjoner, hvor Elisabeth opplever i mindre grad enn de to andre informantene å måtte delegere oppgaver til mannen. For å konkludere kan man si at det på utsiden ser ut til å være likestilling mellom kjønnene i hjemmet, men hvis man ser nærmere etter opplever likevel kvinnene å måtte ta et ”usynlig” og emosjonelt ansvar.

Til videre forskning og eventuelt en masteroppgave kunne det vært interessant å se på temaet likestilling i hjemmet på en større gruppe kvinner, fra ulike sosiale klasser, og med ulik sosioøkonomisk bakgrunn. I tillegg kunne det vært interessant å se på minoritetskvinner og deres opplevelse av arbeidsdelingen i hjemmet. Da jeg har tatt utgangspunkt i mødrenes opplevelser av arbeidsdelingen i hjemmet, og dermed vektlagt de arbeidsoppgavene de anser som sentrale, kunne det også vært interessant i videre studier å se på fedrenes opplevelser; om de legger større vekt på andre oppgaver som for eksempel økonomi og vedlikeholdsarbeid.

Litteraturliste

Brandth, B., & Kvande, E. (2013). *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hochschild, A. R. (1989). *The Second Shift: Working Families and the Revolution at Home*. New York, USA: Penguin Putnam Inc.

Hochschild, A. R. (1997). *The Time Bind: When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York, United States: Henry Holt & Company Inc.

Holter, Ø. G., Svare, H., & Egeland, C. (2008). *Likestilling og livskvalitet 2007*. Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet AFI.

Hovland, B. I., Bakken, K., Dale, O., Johnsen, W., Lunde, T., Melsom, P. A., . . . Wifstad, Å. (2009). *Veiledning for forskningsetikk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag*. Oslo: Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin og helsefag.

Justesen, L. N., & Mik-Meyer, N. (2012). *Qualitative research methods in organisation studies*. København: Gyldendal.

Kitterød, R. H. (2013). Mer familiearbeid og mindre jobb blant småbarnsforeldre. In *Fedrekvoten og den farsvennlige velferdsstaten*. Oslo: Universitetsforlaget.

Kitterød, R. H., & Rønsen, M. (2013). *Yrkes- og familiearbeid i barnefasen*: Statistisk sentralbyrå SSB.

Malterud, K. (2013). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning. En innføring* Oslo: Unidertetsforlaget.

Mederer, H. J. (1993). Division of labor in two-earner homes: Task accomplishment versus household management as critical variables in perceptions about family work. *Journal of Marriage and the Family*, 133-145.

Smeby, K. W. (2017). *Likestilling i det tredje skiftet?* (Doktoravhandling), NTNU Trondheim.

Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder* Oslo: Gyldendal Akademisk.

Tjora, A. (2018). *Viten skapt*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.

World Economic Forum. (2018). *Global Gender Gap Report 2018*. Retrieved from World Economic Forum: <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2018/results-and-analysis/>

Vedlegg

Din deltakelse i forskningsprosjekt knyttet til bacheloroppgave *om likestilling i hjemmet* ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap, NTNU

Vi takker for at du har sagt deg villig til å delta i et forskningsprosjekt for bacheloroppgave ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Instituttets bachelorstudenter skriver en oppgave som innebærer analyse av dybdeintervjuer. Opplysningene samlet inn i oppgaven vil bare brukes til denne. Dersom det er aktuelt å bruke opplysninger til annet formål, vil du bli kontaktet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

NTNU, Institutt for sosiologi og statsvitenskap er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du er kontaktet som deltaker i dette prosjektet på basis av *at du er en mor i 30-40 årene, hvor både du og din mann har høyere utdanning*

Hva innebærer det for deg å delta?

Du blir invitert til et intervju som varer mellom 30 og 45 minutter. Du kan selv velge passende sted for intervjuet. Intervjuet vil tas opp med en digital lydopptaker.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Du kan når som helst trekke samtykke tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle opplysninger om deg vil da bli anonymisert. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Lydopptaket fra intervjuet blir lagret på en SD-minnebrikke. Opptakeren har verken tilkobling til internett- eller telenett. Etter opptak bringes opptakeren til instituttets eget transkripsjonsrom, hvor opptaket transkriberes av studenten selv. I transkriberingen anonymiseres opplysninger som kan identifisere deg som person. Etter dette slettes minnebrikken. Dermed er det ingen opplysninger som kan knyttes til deg som person som følger med videre i prosessen med analyse og publisering.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Prosjektet skal etter planen avsluttes 31. Mai 2019, og alle personopplysninger og opptak vil bli slettet innen det.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

På oppdrag fra NTNU Institutt for sosiologi og statsvitenskap har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Prosjektet skal avsluttes senest 23.06.2019.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NTNU Institutt for sosiologi og statsvitenskap, ved prosjektansvarlig (veileder).
- NTNUs personvernombud: Thomas Helgesen, tlf 93 079 038, thomas.helgesen@ntnu.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig (veileder)

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *om likestilling i hjemmet*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

å delta i dybdeintervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til anonymisering, innen 1 måned etter gjennomført intervju.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Intervjuguide

Introduksjon

- Redegjør for prosjektets formål – jeg skal skrive en BA-oppgave i sosiologi om temaet likestilling i hjemmet
- Det er frivillig å svare på spørsmålene, informert samtykke
- Konfidensialitet
- Intervjuet vil bli holdt anonymt, det tas opp på lydbånd, men dette vil bli slettet etter transkribering
- Oppgaven vil bli publisert

Bakgrunnsspørsmål

- Alder
- Sivilstatus
- Barn
- Utdanning

Hoveddel

- Hvordan ser en vanlig hverdag ut for deg og din familie?
- Hvilke oppgaver gjør dere i hjemmet?
- Hvilke oppgaver mener du inngår i husarbeid?
 - o Kjøpe inn mat
 - o Kjøleskapet
 - o Vasking – renslighet
 - o Osv.
- Er det noe du synes det burde blitt gjort mer av?
- Er det slik at dere har ansvaret for ulike oppgaver i hjemmet?
- Er dere enige om hvordan ting er fordelt og blir gjort? (forhandlingsprosess)
 - o Hvordan blir dere enige?
 - o Har dere ulike standarder når det kommer til utførelse av arbeidsoppgaver?
- Er fordelingen av arbeidet diskutert og bevist, eller er fordelingen bare skjedd naturlig?
 - o Er det mye diskusjon, krangler dere?
- Er det forskjell i hva dere blir enige og hvordan ting blir gjort i praksis?
- Hvordan er fordelingen av arbeidet når det gjelder omsorgsarbeid? - barneomsorgen

- Tror du det har skjedd en endring i arbeidsdelingen siden du var barn?
 - o Hva tror du har endret seg? Omsorgsarbeid eller vasking osv.?
 - o Har du merket en endring i din manns deltakelse i husarbeidet fra dere ble sammen til nå?

Avslutning med enkle spørsmål

- Hva synes du om temaet ”likestilling i hjemmet”?
- Har du noe du vil legge til før vi avslutter?

